

Het correctievoorschrift bestaat uit:

- 1 Regels voor de beoordeling
- 2 Algemene regels
- 3 Vakspecifieke regels
- 4 Beoordelingsmodel
- 5 Inzenden scores

1 Regels voor de beoordeling

Het werk van de kandidaten wordt beoordeeld met inachtneming van de artikelen 41 en 42 van het Eindexamenbesluit v.w.o.-h.a.v.o.-m.a.v.o.-v.b.o.

Voorts heeft het College voor Examens (CvE) op grond van artikel 2 lid 2d van de Wet CvE de Regeling beoordelingsnormen en bijbehorende scores centraal examen vastgesteld.

Voor de beoordeling zijn de volgende passages van de artikelen 36, 41, 41a en 42 van het Eindexamenbesluit van belang:

- 1 De directeur doet het gemaakte werk met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen en het proces-verbaal van het examen toekomen aan de examinerator. Deze kijkt het werk na en zendt het met zijn beoordeling aan de directeur. De examinerator past de beoordelingsnormen en de regels voor het toekennen van scorepunten toe die zijn gegeven door het College voor Examens.
- 2 De directeur doet de van de examinerator ontvangen stukken met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen, het proces-verbaal en de regels voor het bepalen van de score onverwijld aan de gecommiteerde toekomen.
- 3 De gecommiteerde beoordeelt het werk zo spoedig mogelijk en past de beoordelingsnormen en de regels voor het bepalen van de score toe die zijn gegeven door het College voor Examens.

De gecommiteerde voegt bij het gecorrigeerde werk een verklaring betreffende de verrichte correctie. Deze verklaring wordt mede ondertekend door het bevoegd gezag van de gecommiteerde.

- 4 De examinerator en de gecommiteerde stellen in onderling overleg het aantal scorepunten voor het centraal examen vast.
- 5 Indien de examinerator en de gecommiteerde daarbij niet tot overeenstemming komen, wordt het geschil voorgelegd aan het bevoegd gezag van de gecommiteerde. Dit bevoegd gezag kan hierover in overleg treden met het bevoegd gezag van de examinerator. Indien het geschil niet kan worden beslecht, wordt hiervan melding gemaakt aan de inspectie. De inspectie kan een derde onafhankelijke gecommiteerde aanwijzen. De beoordeling van de derde gecommiteerde komt in de plaats van de eerdere beoordelingen.

2 Algemene regels

Voor de beoordeling van het examenwerk zijn de volgende bepalingen uit de regeling van het College voor Examens van toepassing:

- 1 De examinerator vermeldt op een lijst de namen en/of nummers van de kandidaten, het aan iedere kandidaat voor iedere vraag toegekende aantal scorepunten en het totaal aantal scorepunten van iedere kandidaat.
- 2 Voor het antwoord op een vraag worden door de examinerator en door de gecommiteerde scorepunten toegekend, in overeenstemming met het beoordelingsmodel. Scorepunten zijn de getallen 0, 1, 2, ..., n, waarbij n het maximaal te behalen aantal scorepunten voor een vraag is. Andere scorepunten die geen gehele getallen zijn, of een score minder dan 0 zijn niet geoorloofd.
- 3 Scorepunten worden toegekend met inachtneming van de volgende regels:
  - 3.1 indien een vraag volledig juist is beantwoord, wordt het maximaal te behalen aantal scorepunten toegekend;
  - 3.2 indien een vraag gedeeltelijk juist is beantwoord, wordt een deel van de te behalen scorepunten toegekend, in overeenstemming met het beoordelingsmodel;
  - 3.3 indien een antwoord op een open vraag niet in het beoordelingsmodel voorkomt en dit antwoord op grond van aantoonbare, vakinhoudelijke argumenten als juist of gedeeltelijk juist aangemerkt kan worden, moeten scorepunten worden toegekend naar analogie of in de geest van het beoordelingsmodel;
  - 3.4 indien slechts één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, wordt uitsluitend het eerstgegeven antwoord beoordeeld;
  - 3.5 indien meer dan één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, worden uitsluitend de eerstgegeven antwoorden beoordeeld, tot maximaal het gevraagde aantal;
  - 3.6 indien in een antwoord een gevraagde verklaring of uitleg of afleiding of berekening ontbreekt dan wel foutief is, worden 0 scorepunten toegekend, tenzij in het beoordelingsmodel anders is aangegeven;
  - 3.7 indien in het beoordelingsmodel verschillende mogelijkheden zijn opgenomen, gescheiden door het teken /, gelden deze mogelijkheden als verschillende formuleringen van hetzelfde antwoord of onderdeel van dat antwoord;

- 3.8 indien in het beoordelingsmodel een gedeelte van het antwoord tussen haakjes staat, behoeft dit gedeelte niet in het antwoord van de kandidaat voor te komen;
- 3.9 indien een kandidaat op grond van een algemeen geldende woordbetekenis, zoals bijvoorbeeld vermeld in een woordenboek, een antwoord geeft dat vakinhoudelijk onjuist is, worden aan dat antwoord geen scorepunten toegekend, of tenminste niet de scorepunten die met de vakinhoudelijke onjuistheid gemoeid zijn.
- 4 Het juiste antwoord op een meerkeuzevraag is de hoofdletter die behoort bij de juiste keuzemogelijkheid. Voor een juist antwoord op een meerkeuzevraag wordt het in het beoordelingsmodel vermelde aantal scorepunten toegekend. Voor elk ander antwoord worden geen scorepunten toegekend. Indien meer dan één antwoord gegeven is, worden eveneens geen scorepunten toegekend.
  - 5 Een fout mag in de uitwerking van een vraag maar één keer worden aangerekend, tenzij daardoor de vraag aanzienlijk vereenvoudigd wordt en/of tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
  - 6 Een zelfde fout in de beantwoording van verschillende vragen moet steeds opnieuw worden aangerekend, tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
  - 7 Indien de examinerator of de gecommiteerde meent dat in een examen of in het beoordelingsmodel bij dat examen een fout of onvolkomenheid zit, beoordeelt hij het werk van de kandidaten alsof examen en beoordelingsmodel juist zijn. Hij kan de fout of onvolkomenheid mededelen aan het College voor Examens. Het is niet toegestaan zelfstandig af te wijken van het beoordelingsmodel. Met een eventuele fout wordt bij de definitieve normering van het examen rekening gehouden.
  - 8 Scorepunten worden toegekend op grond van het door de kandidaat gegeven antwoord op iedere vraag. Er worden geen scorepunten vooraf gegeven.
  - 9 Het cijfer voor het centraal examen wordt als volgt verkregen.
Eerste en tweede corrector stellen de score voor iedere kandidaat vast. Deze score wordt meegedeeld aan de directeur.
De directeur stelt het cijfer voor het centraal examen vast op basis van de regels voor omzetting van score naar cijfer.
- NB1 Het College voor Examens heeft de correctievoorschriften bij regeling vastgesteld. Het correctievoorschrift is een zogeheten algemeen verbindend voorschrift en valt onder wet- en regelgeving die van overheidswege wordt verstrekt. De corrector mag dus niet afwijken van het correctievoorschrift.
- NB2 Het aangeven van de onvolkomenheden op het werk en/of het noteren van de behaalde scores bij de vraag is toegestaan, maar niet verplicht.
Evenmin is er een standaardformulier voorgeschreven voor de vermelding van de scores van de kandidaten.
Het vermelden van het schoolexamencijfer is toegestaan, maar niet verplicht.
Binnen de ruimte die de regelgeving biedt, kunnen scholen afzonderlijk of in gezamenlijk overleg keuzes maken.
- NB3 Als het College voor Examens vaststelt dat een centraal examen een onvolkomenheid bevat, kan het besluiten tot een aanvulling op het correctievoorschrift.
Een aanvulling op het correctievoorschrift wordt zo spoedig mogelijk nadat de onvolkomenheid is vastgesteld via Examenblad.nl verstuurd aan de examensecretarissen.

Soms komt een onvolkomenheid pas geruime tijd na de afname aan het licht. In die gevallen vermeldt de aanvulling:

NB

- a. Als het werk al naar de tweede corrector is gezonden, past de tweede corrector deze aanvulling op het correctievoorschrift toe.
- b. Als de aanvulling niet is verwerkt in de naar Cito gezonden WOLF-scores, voert Cito dezelfde wijziging door die de correctoren op de verzamelstaat doorvoeren.

Een onvolkomenheid kan ook op een tijdstip geconstateerd worden dat een aanvulling op het correctievoorschrift ook voor de tweede corrector te laat komt. In dat geval houdt het College voor Examens bij de vaststelling van de N-term rekening met de onvolkomenheid.

3 Vakspecifieke regels

Voor dit examen kunnen maximaal 57 scorepunten worden behaald.

Voor dit examen is de volgende vakspecifieke regel vastgesteld:

Voor rekenfouten worden geen scorepunten afgetrokken. Wanneer echter de kandidaat bij een berekening kennelijk verzuimd heeft door schatting controle op het antwoord uit te oefenen, wordt voor deze fouten één scorepunt afgetrokken tot een maximum van drie scorepunten voor het hele examen.

4 Beoordelingsmodel

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Opmerking

Algemene regel 3.6 is ook van toepassing als gevraagd wordt een gegeven antwoord toe te lichten, te beschrijven en dergelijke.

Opgave 1

1 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

Een antwoord waaruit blijkt dat verantwoord autogebruik wordt beloond met premiekorting / onverantwoord gebruik wordt gestraft met premieverhoging, zodat voorzichtig rijgedrag wordt gestimuleerd.

2 maximumscore 2

Voorbeelden van een juist antwoord zijn:

- Een antwoord waaruit blijkt dat in geval van medische kosten er niet altijd sprake is van een door de verzekerde vermijdbaar risico.
- Een antwoord waaruit blijkt dat er een ethische kant aan de zaak is, namelijk dat mensen met niet-specifieke of chronische klachten de dupe zullen worden van deze maatregel.

3 maximumscore 4

nadelig

Een voorbeeld van een juiste berekening is:

- bij claimen:

$$\text{jaar 1 trede 5 dus } 0,7 \times \frac{252}{0,6} = \text{€ } 294$$

$$\text{jaar 2 trede 6 dus € } 252$$

$$\text{jaar 3 trede 7 dus } 0,5 \times \frac{252}{0,6} = \text{€ } 210$$

1

- eigen risico € 100

$$\text{totale uitgaven € } 294 + \text{€ } 252 + \text{€ } 210 + \text{€ } 100 = \text{€ } 856$$

1

- bij niet claimen:

$$\text{jaar 1, 2 en 3 trede 7 dus } 3 \times 0,5 \times \frac{252}{0,6} = \text{€ } 630$$

1

- zelf behandeling betalen € 180

$$\text{totale uitgaven € } 630 + \text{€ } 180 = \text{€ } 810$$

1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

4 maximumscore 2

Voorbeelden van een juist antwoord zijn:

- Een antwoord waaruit blijkt dat bij een niet-commerciële verzekeringsmaatschappij er geen sprake is van druk van de kant van de aandeelhouders om winst te behalen, die uit de betaalde premies zou moeten worden opgebracht.
- Een antwoord waaruit blijkt dat een niet-commerciële verzekeringsmaatschappij er voor kan kiezen om eventuele positieve saldi terug te geven aan de klanten in de vorm van een premieverlaging (onderlinge waarborg).

5 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

Een antwoord waaruit blijkt dat een niet-commerciële verzekeringsmaatschappij ook op de kosten moeten letten, omdat klanten anders zullen overstappen naar concurrenten die efficiënter werken en daardoor lagere premies kunnen vragen.

Opgave 2

---

6 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

Een antwoord waaruit blijkt dat bij een niet-kredietwaardig investeringsproject (< 70%) een KB dat ook een beoordeling < 70% afgeeft, geen inkomsten zal krijgen. Alleen wanneer het KB bereid is het risico te lopen op een minder betrouwbare reputatie en een beoordeling $\geq 70\%$ afgeeft, zal er financiering plaatsvinden en krijgt het KB alsnog inkomsten.

7 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

- Een antwoord waaruit blijkt dat de reputatiedaling op een gegeven moment zo groot kan zijn, dat de verwachte afname van inkomsten op lange termijn (door afnemend kredietaanbod en/of afnemende vraag naar beoordelingen) groter is dan de inkomsten op de korte termijn bij (te) positieve kredietbeoordelingen. Dan zal het KB besluiten om minder snel (te) positieve kredietbeoordelingen te geven 1
- De toename van de slagingskans van goedgekeurde investeringsprojecten die daarmee te verwachten is, zal de reputatie van het KB weer doen toenemen / Negatieve beoordeling van mogelijk kredietwaardige projecten onderstrepen de strengheid van een KB, wat op zichzelf al kan leiden tot reputatiestijging 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

8 maximumscore 2

Voorbeeld van een juist antwoord bij maatregel a is:

Een antwoord waaruit blijkt dat ook bij vooraf betalen van een vergoeding door kredietvragers een KB geneigd zal zijn haar reputatie op het spel te zetten, omdat als kredietvragers als gevolg van de beoordeling geen krediet krijgen, ze een volgende keer naar een ander KB gaan.

9 maximumscore 2

Voorbeelden van een juist antwoord zijn:

- Bij keuze voor maatregel b:
Een antwoord waaruit blijkt dat er altijd een kans bestaat op een financiering zonder succes (ook al sluit de beoordeling van het KB aan bij de kredietwaardigheid van het project) en geen enkel KB nog een positieve kredietbeoordeling zal aanbieden als ze met maatregel b aansprakelijk kunnen worden gesteld.
- Bij keuze voor maatregel c:
Een antwoord waaruit blijkt dat bij maatregel c de beoordeling die één bank krijgt over een project, beschikbaar komt voor alle andere banken. Hierdoor kan *free-rider* gedrag ontstaan. KB's zullen moeilijk banken kunnen vinden die nog bereid zijn om voor hun adviezen te betalen, en kunnen zich gedwongen zien met deze activiteit te stoppen.

Opgave 3

---

10 maximumscore 2

hoger

Een toelichting waaruit blijkt dat extra maatschappelijke kosten gedekt zouden moeten worden door de prijs.

11 maximumscore 3

Een voorbeeld van een juiste berekening is:

- consumenten- + producentensurplus: $\frac{(12 - 3) \times 9}{2} = 40,5$ (mln euro)   2
- totale welvaartsbijdrage inclusief NEE: $40,5 - (1,5 \times 9) = 27$ (mln euro)   1

12 maximumscore 2

Voorbeelden van een juiste berekening zijn:

- Een berekening die uitgaat van een aangepaste aanbodfunctie:

$$Q_A = 3P - 9 \text{ is om te schrijven als: } P = \frac{1}{3}Q_A + 3$$

$$\text{De aanbodfunctie na heffing wordt: } P = \frac{1}{3}Q'_A + 6$$

$$Q'_A = 3P - 18$$

$$Q'_A = Q_V \text{ geeft een evenwichtsprijs } P = 8$$

$$Q = 6 \rightarrow \text{NEE} = 6 \times 1,5 = 9 \text{ waarmee het doel is behaald}$$

- Een berekening die uitgaat van het gestelde doel van $\text{NEE} = 9$:

$$\text{De bijbehorende productie bedraagt } Q = \frac{9}{1,5} = 6 \text{ (mln).}$$

$$Q_A = 6 \rightarrow P = 5$$

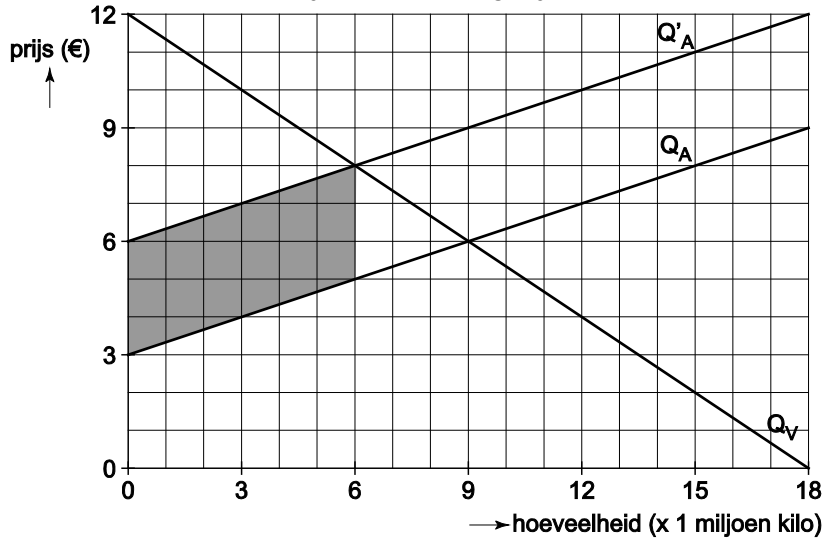
$$Q_V = 6 \rightarrow P = 8$$

De heffing zal dan $8 - 5 = 3$ euro moeten bedragen.

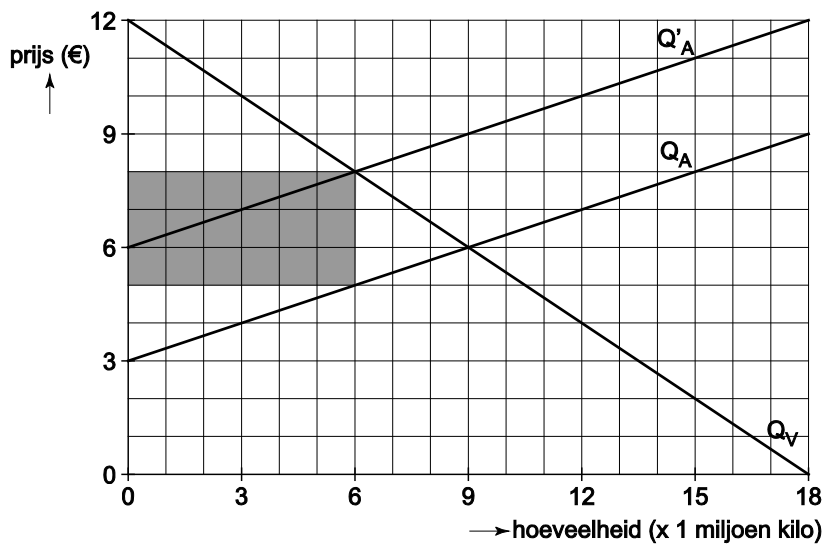

13 maximumscore 2

Voorbeelden van een juiste arcering zijn:

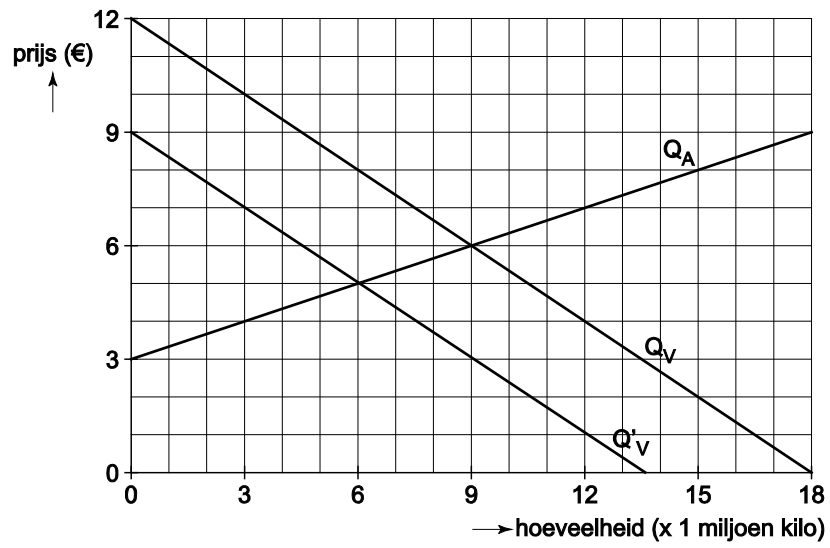
of

- voor de juiste (nieuwe) aanbodlijn
- voor de juiste arcering

1
1

14 maximumscore 2

Opgave 4

---

15 maximumscore 2

nee

Een voorbeeld van een juiste verklaring is:

Voor beide spelers is prijsverlaging de dominante strategie. Er ontstaat een Nash evenwicht dat tevens de optimale uitkomst is van het spel: beide spelers krijgen hier een hogere omzet dan als ze hun prijs niet verlagen.

16 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

$$0,95 \times 1,075 \times 5.000 = \text{€ } 5.106,25$$

17 maximumscore 1

ja

Een voorbeeld van een juiste verklaring is:

Een verklaring waaruit blijkt dat Jonker als reactie op een prijsverlaging door Van Vliet de hoogste omzet zal halen als hij kiest voor een prijsverlaging van 10% (€ 2.018 is meer dan € 1.950).

18 maximumscore 1

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

Een antwoord waaruit blijkt dat als Van Vliet zijn prijs niet verlaagt, Jonker de hoogste omzet zal halen als hij kiest voor prijsverlaging van 5% (€ 2.042,50 is meer dan € 2.000).

19 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

Jonker kan in zijn klantenfolders benadrukken dat een snackbar een verdere verlaging van de prijs slechts kan bereiken door minder kwaliteit te leveren. Daarmee stelt Jonker zich kwetsbaar op en wordt zijn belofte aan Van Vliet geloofwaardiger.

Opmerking

In het antwoord moet naar voren komen dat Jonker een negatieve consequentie verbindt aan zijn dominante strategie.

Opgave 5

---

20 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

Een antwoord waaruit blijkt dat de overheid zich hier bevindt in de positie van principaal. Zij krijgt onvoldoende informatie om te zien of SW als agent zich aan het contract houdt. Dat is een probleem, aangezien de doelstellingen van de overheid en SW niet gelijk zijn. De overheid zal de voortgang van de bouw, de kwaliteit en toegepaste veiligheid(stechnieken) van de STV moeten controleren. Dat zal, bovenop de 100 miljoen aan vergoeding per jaar, extra (monitorings)kosten met zich kunnen meebrengen.

21 maximumscore 2

contractafspraken 3

Een voorbeeld van een juiste toelichting is:

Een toelichting waaruit blijkt dat de tweede zin in afspraak 3 (waarin een mogelijke verlaging van de vergoeding als sanctie is opgenomen) de (monitorings)kosten al ondervangt. Het is juist vanwege de principaal-agentrelatie dat deze afspraak in het contract is opgenomen.

22 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juiste verklaring is:

Een verklaring waaruit blijkt dat SW specifieke investeringen heeft gedaan in de ontwikkeling van techniek, ontwerp, bouw en beheer van de railinfrastructuur van de STV. Deze investeringen gaan verloren als SW het contract verliest.

23 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

- De STV zal leiden tot meer economische activiteit tussen en in de twee grote steden. Dit zal leiden tot meer productie en daardoor tot meer belastinginkomsten 1
- Aan de andere kant kan de STV leiden tot (meer dan verwachte) verkeersoverlast / geluidsoverlast / omgevingsoverlast. De overheid zal maatregelen moeten nemen om die negatieve effecten te verminderen of te compenseren, waardoor de overheidsuitgaven stijgen 1

Opgave 6

---

24 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juiste berekening is:

Gemiddeld opgeleid is 43% van het arbeidsaanbod waarvan 5% werkloos, dat is dan $0,43 \times 5\% = 2,15\%$ van het totale arbeidsaanbod.

Laag opgeleid is 23% van het arbeidsaanbod waarvan 8% werkloos, dat is dan $0,23 \times 8\% = 1,84\%$ van het totale arbeidsaanbod.

Opmerking

Een afwijkende berekening op basis van een acceptabel verschil in schatting van de figuren ook goed rekenen.

25 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

Uit figuur 2 blijkt dat de werkloosheid in procenten van de beroepsbevolking van hoogopgeleiden lager is dan die van laagopgeleiden. Dit duidt erop dat er relatief minder aanbod is dan vraag naar hoogopgeleiden in vergelijking met laagopgeleiden, waardoor de ontwikkeling van de lonen van hoogopgeleiden gunstiger is dan die van laagopgeleiden / waardoor het verschil in beloningen tussen deze twee groepen groter wordt (dit is te zien in figuur 3).

26 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

Figuur 1 laat zien dat het aanbod van hoogopgeleiden is gegroeid ten opzichte van het totale arbeidsaanbod. (Dit maakt aannemelijk dat het totale aanbod van hoogopgeleiden ook is toegenomen.) Door de technologische ontwikkeling is de vraag naar hoogopgeleid personeel echter nog sneller gegroeid, waardoor de beloningen van hoogopgeleiden toch zijn gestegen.

27 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

Een antwoord waaruit blijkt dat dankzij de relatief hoge vraag naar hooggeschoold personeel de beloningen van deze groep zullen stijgen. Dit leidt onder meer tot extra bestedingen in detailhandel en horeca, waar veel laaggeschoold personeel werkt, waardoor ook de vraag naar laaggeschoold personeel toeneemt.

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

28 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

Uit figuur 4 blijkt dat het onderwijsrendement van een hoge opleiding (HBO en WO) relatief hoog is en toeneemt terwijl het onderwijsrendement van een middelbare opleiding (MBO) relatief laag is en afneemt.

Investeren in menselijk kapitaal wordt in deze situatie rendabeler. De verwachte toekomstige beloning is hoger dan het verlies aan bestedingsmogelijkheid als gevolg van scholingskosten. (Dit is een voorbeeld van intertemporele ruil.)

Er zal (met name door een sterkere doorstroom van MBO naar HBO) op termijn een groter aanbod van hoger opgeleid personeel komen. Hierdoor wordt de loonstijging bij hoogopgeleid personeel afgeremd en zal de ongelijkheid in beloning tussen hoogopgeleid personeel en gemiddeld- en laagopgeleid personeel afnemen.

5 Inzenden scores

Verwerk de scores van de alfabetisch eerste vijf kandidaten per examinator in het programma WOLF.

Zend de gegevens uiterlijk op 23 mei naar Cito.

De normering in het tweede tijdvak wordt mede gebaseerd op door kandidaten behaalde scores. Als het tweede tijdvak op uw school wordt afgenomen, zend dan ook van uw tweede-tijdvak-kandidaten de deelscores in met behulp van het programma WOLF.